

Forfatter: Peter Zeeberg

Titel: Forfatterportræt af Tycho Brahe

Citation: "Tycho Brahe", i *Tycho Brahe*. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/text/adl-authors-brahe-p-root.pdf> (tilgået 15. maj 2021)

Tycho Brahe

Indhold

- [Indledning](#)
- [Biografi](#)
- [Forfatterskabet](#)
- [Forfatterskabets efterliv](#)
- [Bibliografi](#)

Indledning

Tycho Brahe, adelsmand, astronom og latindigter, født i Skåne 14. december 1546 (g.s.), død i Prag 24. oktober 1601 (n.s.). En hovedskikkelse inden for den eksakte videnskabs frembrud omkring 1600. Drev i 21 år den videnskabelige institution Uraniborg på Hven i Øresund. Ved siden af det videnskabelige arbejde, der først og fremmest resulterede i et astronomisk observationsmateriale af en hidtil uset præcision, var han en flittig latindigter. Hans digtning er for en stor del knyttet til det videnskabelige virke som videnskabelige programskrifter, ofte trykt i de astronomiske værker. Andre digte udspringer af det sociale liv omkring Uraniborg. En særstilling indtager det store heltindedigt *Urania Titani* om søsteren Sophie Brahes kærlighed til Erik Lange.

Tycho Brahe er velkendt, for ikke at sige verdenskendt, som naturvidenskabsmand. Han var en helt central skikkelse i det man ofte betegner som en videnskabelig revolution: den moderne, eksakte videnskabs frembrud fra omkring 1600. Men han var også digter. Der er overleveret omkring hundrede digte fra hans hånd, i alle formater fra ganske korte epigrammer på bare to vers til lange versbreve på mange hundrede vers. Alt sammen (på nær et enkelt dansk digt) skrevet på latin.

Latin var i renæssancen den lærde verdens sprog. Al højere undervisning, i latinskoler og på universiteter, foregik på latin, og al videnskabelig litteratur var skrevet på latin. Derfor var også alle akademikere tosprogede, latin var deres andet modersmål, og det eneste anvendelige i videnskabelige sammenhænge. Og en af de vigtige discipliner i tidens latinundervisning var verskomposition. Mestrede man den vanskelige teknik det er at skrive klassiske latinske vers, så var det i sig selv et bevis på at man mestrede sproget på det højeste plan. Derved blev latindigtning for mange højtuddannede et naturligt udtryksmiddel, og det gælder i høj grad Tycho Brahe.

Tycho Brahes latindigtning indgår ofte i videnskabelige sammenhænge, fx som efterskrift i hans astronomiske bøger eller som indskrifter i hans observatorium, hvor de gav ham mulighed for at udtrykke sig mere personligt og følelsesfuldt end ellers. I andre tilfælde er den mere privat. Der er lejlighedsdigte henvendt til en snæver kreds, og der er epigrammer der hører hjemme i selskabslivet. Men karakteristisk for Tycho er det at selv de mest private tekster er skrevet så de også kunne læses af et bredere publikum. En del af digtene blev aldrig trykt, men cirkulerede i håndskrevet form i hans store kreds af videnskabelige kontakter. Enkelte blev trykt separat, men formodentlig med stort set samme læserkreds for øje som dem der forblev håndskrevne. Andre latindigtere i samtiden udgav digtsamlinger som man kender det i dag, men det har Tycho Brahe aldrig gjort.

Det formelle har stor vægt i renæssancens latindigtning: metrik, retorik, imitation af de klassiske romerske digtere. Men i mange tilfælde, og det gælder i ganske særlig grad Tycho Brahe, er det som om netop de stramme krav beforder det stærke personlige udtryk. I hans digtning møder vi den danske renæssance i dens mest internationale form, hvor de elegiske distika udviklede sig til standardversemålet i de fleste sammenhænge.

I det følgende er Tycho Brahes tekster citeret i min egen oversættelse. Enkelte digte er gengivet på danske vers, men de fleste på prosa. Af de latinske originaler er enkelte skrevet i heksameter, men langt de fleste i de såkaldte elegiske distika, et sammensat versmålt hvor heksametre veksler med kortere linjer, "pentametre". De elegiske distika blev i den romerske litteratur brugt til kærlighedsdigtning og epigrammer samt, hos Ovid, til versbreve. Især det sidste fik stor betydning i renæssancens latindigtning, og Tycho Brahe er et tydeligt eksempel.

Biografi

Tycho Brahes liv

Tycho Brahe var adelsmand. Han var den ældste søn af Otte Brahe og Beate Bille, og blev født d. 14. december 1546 på herregården Knudstrup (nu: Knutstorp) for foden af Söderåsen i Skåne. Hovedbygningen

står der endnu. Dermed var Tycho, eller Tyge som han hed på dansk, født lige ind i rigets førende kredse. Hele hans familie var højadelig, alle mandlige slægtninge var lensmænd. Tychos far, farfar og morfar og en lang række af hans forfædre længere tilbage var medlemmer af rigsrådet og dermed centralt placerede politikere. Han voksede op hos sin onkel Jørgen Brahe til Tosterup (også i Skåne) og dennes kone Ingrid Oxe, der var søster til statsmanden Peder Oxe. Jørgen var ikke rigsråd, men Ingrid Oxe var hofmesterinde hos dronning Sophie - indtil Tychos egen mor Beate Bille overtog posten. Mere centralt placeret og indflydelsesrig familie kunne han ikke have haft.

At han blev opdraget hos en onkel og tante, skal man ikke undre sig over. Det var en helt almindelig fremgangsmåde. Mere bemærkelsesværdigt er det at det - efter hvad Tycho selv langt senere fortalte i en kort selvbiografi - skete imod de rigtige forældres vilje, eller i hvert fald uden forudgående aftale. Han blev "bortført", skriver han. Hvad der nærmere ligger i det, ved man ikke.

Som ældste søn i en sådan familie skulle han uddannes til en fremtid som statsmand. Hans far var ganske vist ikke rigtig indstillet på en boglig uddannelse, men Jørgen Brahe var åbenbart mere moderne. Tycho kom på latinskole som seksårig, fortsatte de basale studier (primært latin) på Københavns Universitet som 12-årig, for så i 1562, som 15-årig at rejse ud på den store dannelsesrejse, i første omgang tre år i Leipzig, hvor han skulle studere sprog og jura ved universitetet. Som alle unge adelsmænd havde han en borgerlig studerende med sig som hovmester (*præceptor*), nemlig den senere så kendte historiker og forfatter Anders Sørensen Vedel.

Allerede inden han rejste ud, var han begyndt at interessere sig for astronomi. Der er bevaret en astronomisk bog som han har købt allerede i 1561. Men i Leipzig blev interessen til opslugthed. Han beskriver selv hvordan han studerede jura om dagen og stjerner om natten mens Vedel sov - for Vedel havde sine ordrer hjemmefra, og astronomistudier hørte ikke til dem. Den stakkels Vedel har ikke haft det nemt med sin fire år yngre, men særdeles stædige elev.

Som Tycho selv beskriver det, blev han allerede på dette tidspunkt sporet ind på det der skulle blive kernen i hans astronomiske forskning: i 1562 var der en stor konjunktion på himlen: et møde mellem de to langsomste planeter, Saturn og Jupiter. Tycho observerede begivenheden og bemærkede at de eksisterende tabelværker angav helt forkerte tidspunkter for den. Tycho drog den logiske slutning at man måtte forkaste de hidtidige data og så at sige begynde forfra. Det der skulle til, var nye, præcise observationer. Og allerede i sin studietid gik han i gang med systematiske observationer af himlen for at skabe et nyt empirisk grundlag for den astronomiske forskning. Det kan synes indlysende i dag, men i renæssancen, hvor respekten for autoriteterne, dvs. de klassiske forfattere og forskere, var det helt centrale både i forskning og litteratur, var det en særdeles drastisk konklusion.

Efter tre år i Leipzig fortsatte Tycho studierne ved andre universiteter: Wittenberg (1566), Rostock (1566-67 og 1568) og Basel (1568). Under et besøg i Augsburg i 1569-70 byggede han sit første astronomiske instrument i samarbejde med byens borgmester Paul Hainzel og hans bror Johann Baptist. Her mødte han også den kontroversielle filosof Petrus Ramus.

Efter sin hjemkomst 1570 og faderens død tidligt året efter opholdt han sig for en stor del hos sin onkel Steen Bille på Herrevad Kloster ved det nuværende Ljungbyhed, ikke langt fra Knudstrup. Steen Bille var en både lærd og foretagsom mand. Han var uden tvivl den i familien der bedst kunne forstå Tychos videnskabelige interesser. Den almindelige holdning i det adelige miljø har ikke bare været uforstående, men direkte afvisende. Og den negative stemning var naturligt nok gensidig. I et brev til vennen Johannes Pratensis, der var professor i medicin ved universitet i København, skriver Tycho i 1576:

Jeg har temmelig ofte med personer af min egen stand at gøre - enten fordi de mødes hos min onkel på Herrevad mens jeg selv opholder mig hos ham, eller fordi de besøger mig selv på Knudstrup (bortset fra det undgår jeg så vidt muligt deres selskab). Derved spilder jeg megen tid, ligesom jeg må høre og gøre meget jeg ikke har lyst til, for du ved hvor fjernt disse adelsmænds levevis ligger mig - og hvor fjernt den ligger fra videnskaben. Der er ganske vist undtagelser, men jeg ville ønske der var flere end der er.

(14.2.1576. *Op. Omn.* VII, 26).

Det problematiske forhold til de adelige omgivelser blev ikke bedre af at Tycho omkring denne tid giftede sig, eller rettere flyttede sammen med en ikke adelig. Kirstine eller måske Kirstine Barbara hed pigen, og hun kan muligvis have været datter af den lokale præst i Kågerød nær Knudstrup. Parret holdt sammen lige til Tychos død, og de fik adskillige børn. Børnene kunne ikke regnes for adelige i Danmark, men i Böhmen levede slægten videre som adelige i flere generationer efter Tychos død.

På Herrevad var det især kemi Tycho dyrkede, nærmere betegnet "spagyrisk" kemi dvs. fremstilling af kemiske lægemidler i traditionen fra den store læge Paracelsus (1493-1534). Ifølge hans egne oplysninger, bl.a. i selvbiografien, var kemien livet igennem en lige så betydningsfuld del af hans forskning som astronomien, om end han af sikkerhedsgrunde ikke ytrede sig om den på tryk. Og det stemmer da også godt

overens med hans grundlæggende okkulte verdensbillede hvor himmel og jord og det menneskelige mikrokosmos midt imellem disse er bundet sammen af et net af analogier: I Tycho Brahes øjne beskæftigede astronomi og kemi sig med indbyrdes analoge systemer, og derfor kunne de to forskningsgrene belyse hinanden. Tankegangen er nedfældet i mottoerne *despiciendo suspicio* ("ved at se ned ser jeg op") og *suspiciendo despicio* ("ved at se op ser jeg ned"), der sad over dørene på hans slot Uraniborg og blev aftrykt i flere af hans videnskabelige værker. Samme tankegang ligger bag hans grundlæggende positive holdning til astrologi. Alkymi i betydningen guldmageri gav han sig til gengæld ikke af med.

Det var også på Herrevad Tycho i efteråret 1572 første gang så "den nye stjerne" i stjernebilledet Cassiopeia, som skulle blive det egentlige udgangspunkt for hans astronomiske karriere. Mange andre i hele Europa så det samme fænomen, som var hvad astronomerne i dag kalder en "supernova" (dvs. en eksploderende stjerne), og mange skrev om den. Men Tychos undersøgelser blev epokegørende. Han observerede den systematisk gennem hele den periode den var synlig, og i 1573 udgav han den lille bog *De nova stella* ("Om den nye stjerne"). Her udfolder han for første gang på tryk sin grundholdning at empiri går forud for tradition: Ud fra sine egne observationer konkluderede han entydigt at stjernen befandt sig i den fjerneste ende af himlen, blandt fiksstjernerne. Det var et direkte brud med det traditionelle, aristoteliske verdensbillede, ifølge hvilket ændringer kun kunne ske inden for den jordiske sfære, i den sublunare verden, dvs. under Månen. Over Månen var alt uforanderligt og evigt. Senere skulle han få lejlighed til at gøre den samme opdagelse i forbindelse med en række kometer. Også de befandt sig langt over månen, og oven i købet bevægede de sig på tværs af planeternes baner, som efter traditionen skulle bestå af faste, men gennemsigtige skaller.

Som indledning til bogen om den nye stjerne aftrykkes en korrespondance mellem Tycho og Johannes Pratensis, der lader os forstå at det var Pratensis der overtalte Tycho til at få bogen trykt. Det er næppe den fulde sandhed, men at en adelsmand udgav videnskabelige afhandlinger, var ikke videre passende, og indledningen er et halvt knæfald for konventionerne. Men kun et halvt - og i den "Elegi til Urania" der står som efterskrift i bogen, går han da også til modangreb mod sin stands tomme konventioner (se nedenfor).

Allerede i brevvekslingen med Pratensis antydes det at Tycho nu overvejede at emigrere. Han så ikke nogen realistiske muligheder for at forene sin position som højadelig godsejer i Danmark med en tilværelse som forsker. I 1575 rejste han atter til udlandet, denne gang primært for at forberede sin emigration. Han havde formodentlig på dette tidspunkt konkrete planer som at slå sig ned i Basel.

Men nu havde man fra centralt hold i Danmark fået øje på de muligheder der lå hans evner. Allerede i 1574 var han blevet indbudt til at holde en serie forelæsninger på universitetet i København. Indledningsforelæsningen om de matematiske fags betydning (*De disciplinis Mathematicis*) er bevaret, men blev først tryk efter hans død. I begyndelsen af det følgende år tilbød kongen, Frederik II, ham øen Hven som len på livstid samt midler til at bygge en forskningsinstitution på øen. Til gengæld skulle han fungere som kongelig "mathematicus", hvilket bl.a. betød at han skulle fremstille årlige astrologiske forudsigelser til brug for regeringen.

Hermed var konflikten mellem adelsskab og videnskab brudt. Han blev ansat som forsker, men i en traditionel adelig funktion som lensmand. Samtidig skulle der være gode muligheder for at få arbejdsro på en ø. - Det sidste viste sig ikke at holde helt stik, ikke i så høj grad som Tycho kunne have ønsket. I realiteten blev Uraniborg faktisk noget af et tilløbsstykke.

I de næste 21 år, fra 1576 til 1597, boede og arbejdede han på Hven. Her byggede han slottet Uraniborg, som med store bevillinger fra kongen, blev et centrum i Europas videnskabelige verden. Lærde fra hele Europa besøgte stedet, og der var til stadighed tilknyttet et antal unge akademikere som videnskabelige medarbejdere. Institutionens hovedprojekt var det der blev Tychos vægtigste bidrag til naturvidenskaben: de systematiske og kontrollerede observationer af stjernehimlen over en lang periode. Hertil udviklede han selv en række nye instrumenter der kunne måle med en hidtil uset nøjagtighed. Det datamateriale der blev indsamlet i disse år, blev stående som det bedste tilgængelige længe efter, også efter kikkertens opfindelse i begyndelsen af det 17. århundrede. Især gennem hans videnskabelige arvtager Johannes Kepler, som han arbejdede sammen med i Prag i de sidste år af sit liv, blev det grundlaget for den moderne astronomis gennembrud i det 17. årh. Efter Tychos død beholdt Kepler de mange protokoller der indeholdt resultaterne af næsten 40 års observationer, ikke mindst materialet fra de 21 år på Hven. Og det var på det grundlag han kunne formulere sine banebrydende teorier om planeternes bevægelser - der igen blev grundlaget for Newtons nye fysik. Efter Keplers død købte Frederik III protokollerne af hans søn, og de befinder sig i dag på Det Kongelige Bibliotek i København.

Keplers arbejder knæsatte det kopernikanske verdensbillede med Solen i centrum, som Tycho selv aldrig havde kunnet forlige sig med. Tycho Brahe satte Kopernikus meget højt, men for at tro på at Jorden bevægede sig rundt om Solen forlangte han at det kunne aflæses af observationerne - og det kunne det ikke. Der gik flere hundrede år efter Tychos død før det lod sig gøre. Tycho selv forslog et helt tredje verdensbillede, hvor Månen og Solen kredser om Jorden mens de øvrige planeter kredser om Solen.

Men Uraniborg var langt mere end en forskningsinstitution i moderne forstand. Meget tyder på at Tycho har set det som en pendant til de samtidige italienske akademier, hvor adelige og akademikere dyrkede kunst, litteratur og videnskab sammen under sofistikerede former. Det er næppe noget tilfælde at det var her dronning Sophie mødte Anders Sørensen Vedel og satte ham i gang med det der skulle blive til den første danske trykte folkevisesamling, *100-Visebogen* (1591).

Efterhånden blev institutionen udstyret med alle de faciliteter en forsker kunne have behov for: observatorium, bibliotek, kemisk laboratorium, instrumentværksted, trykkeri og papirmølle. Hven blev, kan man sige, Tychos eget lille kongerige. I forbindelse med trykkeriets indvielse i 1584 publicerede han en hel serie af digte, hvoraf der er bevaret fem. I et fragment der formodentlig stammer fra endnu et af disse digte som ikke er bevaret, skriver Tycho om Hven som den lille ø

- der nok er lille, men måske en afspejling af hele jorden.

(Op. Omn. IX, 215, 20)

Sådan præsenterede Uraniborg også sig selv i sit anlæg og sin kunstneriske udsmykning. I pagt med Tychos grundlæggende okkulte verdensopfattelse var huset og haven konstrueret som et system af koncentriske cirkler, hver med sin karakter, hvori der var indbygget et helt system af analogier.

I løbet af 1580'erne påbegyndte Tycho sit astronomiske hovedværk, som var tænkt i tre dele. Anden del *De mundi aetherei recentioribus phaenomenis* ("Om de seneste fænomener i den ætheriske verden"), omhandlende en komet fra 1577, udkom først, nemlig i 1588. Første del som skulle give den endelige behandling af den nye stjerne, blev påbegyndt på Uraniborg, og også for en dels vedkommende trykt dér, men den blev færdiggjort i Prag og udkom først efter hans død under titlen *Astronomiae Instaurandae Progymnasmata* ("Forarbejder til den nye astronomi," 1602). Værkets tredje del nåede han aldrig til.

Epistolae Astronomicae ("Astronomiske Breve"), Tychos udgave af hans egen videnskabelige korrespondance, var ligesom *Progymnasmata* tænkt i flere bind. Men kun det første nåede at udkomme. Det blev trykt på Uraniborg i 1596 og omfatter korrespondancen med Landgrev Wilhelm IV af Hessen og hans astronom Christopher Rothmann. Herudover giver bogen en indgående beskrivelse af institutionen på Hven, såvel bygningerne som deres indretning. Blandt andet publiceres her et stort antal versindskrifter både fra Uraniborg og observatoriet Stjerneborg. Både på Uraniborg og Stjerneborg var der opsat portrætter af Tychos berømteste forgængere inden for astronomien, hvert af dem forsynet med et latinsk digt forfattet af Tycho selv. Forarbejderne til værkets andet bind er bevaret blandt Tycho Brahes papirer på Nationalbiblioteket i Wien.

I 1597 var den store tid på Hven slut. Efter den nye konge, Christian IV's, kroning i 1596 var institutionen kommet i modvind hos de bevilligende myndigheder. Der blev udfærdiget et klageskrift omfattende især pligtforsømmelse på flere områder, men selv om anklagerne nok var begrundede, var de ikke nye. Tychos foragt for regler og pligter var velkendt. Den egentlige baggrund lader sig næppe klarlægge, men formentlig har både personlige og mere ideologiske motiver spillet ind. Og grundlæggende følte den nye konge og hans regering ikke samme ansvar for institutionen Uraniborg som hans far, og siden hans død formynderregeringen, havde gjort. Tycho selv mente vistnok at hans uddeling af gratis medicin var årsagen, altså i form af brødnid hos indflydelsesrige læger. Under alle omstændigheder ser det ud til at han spillede højt spil og tabte: Efter et ophold i København rejste han med hele sin husstand til Rostock, og herfra skrev han til kongen i håb om at denne nu ville bøje sig og kalde ham tilbage. Men kongen tog henvendelsen som en fornærmelse, og resultatet blev tværtimod det endelige brud. Kort efter drog Tycho videre til Holsten hvor den kongelige statholder Henrik Rantzau indkvarterede ham på slottet Wandenburg nær Hamburg.

På Wandenburg kunne han atter tage fat på sine observationer, og her færdiggjorde han også en katalog over 1000 fiksstjerner (kun publiceret i håndskrevet form) samt *Astronomiae Instauratae Mechanica* ("Den nye astronomis mekanik," 1598), som på en gang er en videnskabelig dokumentation af hans astronomiske instrumenter og en sammenfatning af hans virke på Hven. Ud over instrumentbeskrivelsen omfatter bogen en beskrivelse af slottet og øen samt den allerede nævnte selvbiografi. Begge disse skrifter blev sendt ud til fyrster i hele Europa, heriblandt kejser Rudolf II, i et utvetydigt forsøg på sikre sig en ny ansættelse. Og resultatet udeblev ikke: Tycho blev kaldt til Prag som kejserlig astronom og rådgiver.

I efteråret 1598 forlod han Wandenburg for at begive sig til Prag. Undervejs opholdt han sig i syv måneder i Wittenberg, og først ud på sommeren 1599 ankom han til Böhmen, hvor kejseren stillede slottet Benatky uden for Prag til hans rådighed. En stor del af de to år han fik i Böhmen boede han dog i Prag. Først med flytningen til Prag blev Uraniborg endelig lukket, idet alle de største og mest u håndterlige instrumenter nu blev taget ned og fragtet med til Böhmen. Få årtier efter var både Uraniborg og Stjerneborg borte, formodentlig for størstedelen genbrugt i nogle af Christian IV's mange byggeprojekter.

Tiden ved kejserhoffet blev ikke lykkelig. Han fik ikke den arbejdsro han havde brug for, og dertil kom konstante problemer med at få de penge udbetalt som kejseren bevilligede ham. Men for

videnskabshistorien blev de to år epokeyørende fordi han her kom i kontakt med Kepler.

Tycho Brahe døde 24. oktober 1601 og blev begravet i Teynkirken i Prag. Nylige studier af hår der blev udtaget fra graven i 1901, har vist at han døde af akut kviksølvforgiftning. Den sandsynligste forklaring er at han har behandlet sig selv med et af sine egne lægemidler der indeholdt kviksølv, og derved uforvarende forgiftet sig selv.

Forfatterskabet

- [Tycho Brahes digtning](#)
- [Tekstoverlevering](#)

Tycho Brahes digtning

Der kendes enkelte stumper af digte fra Tycho Brahes studietid, men det første hele digt der er bevaret er en gravskrift over en dødfødt tvillingebror, som blev trykt i København i 1572. Vi kender intet til baggrunden - hvilken sammenhæng digtet indgik i, og hvorfor det blev trykt. Men allerede her antydes et centralt tema i den senere digtning. Det er en variation over den klassiske kristne gravskriftform: NN levede godt, nu er han død, men herefter lever han evigt. Men her er den døde på en måde delt i to: broderen der aldrig har levet, og Tycho der endnu ikke er død. Og derved bliver det Tychos egen død og evige liv der ses frem imod. Det er den døde der taler, og han nævner straks den bror der har fået lov at leve:

...
Dog, i forhold til hans er min ingen ringere skæbne,
han har på jorden sit liv, mig ejer Himmelen nu.
Han har på jorden sit liv, udsat for tusinde farer,
farer fra hav og fra land, farer fra Himmelen selv.
Mig ejer Himmelen nu, hvor jeg i forening med guder
nyder den evige fred, nyder den evige fryd.
Men når engang også han forlader sit jordiske hylster,
lader sin mødige krop bag sig i jorden så kold,
da vil vi begge igen forenes heroppe i Himlen,
da vil til sidst også han vinde det evige liv.
...(v. 9-18. *Op. Omn.* IX, 173).

Uden at det på nogen måde forceres, bliver forholdet mellem de to brødre antydningssvis til et billede på den dødeliges higen mod at realisere den guddommelige del af sig selv, det åndelige - et nyplatonisk tema som for alvor udfoldes i den videnskabelige debut, bogen om den nye stjerne, *De nova stella*, fra det følgende år, 1573.

Vi har allerede hørt at bogen om den nye stjerne i sin indledning indeholder en slags undskyldning for at en adelsmand på denne måde ytrer sig på tryk om naturvidenskabelige emner. I den store elegi til Urania (*Ad Uraniam elegia auctoris*), der står som efterskrift i bogen vendes sagen fra forsvar til angreb. Her beskrives Tychos personlige kaldelse til et liv som videnskabsmand. Digtet er en allegorisk skildring af situationen hvor Tycho får øje på den nye stjerne. På en vandring i naturen ved Herrevad Kloster møder Tycho astronomiens muse Urania, som i en lang tale opfordrer ham til at tage ansvaret for astronomien, for den står det ikke godt til med:

...
På et punkt, og det tilstår jeg, men kun på et, står jeg tilbage for de andre [muser],
men det er menneskenes skyld og ikke min:
Der er så få på jorden der har meldt sig under mine faner,
det kan man heller ikke gøre uden aktiv indsats.
De andre følges af store skarer, der lader sig lokke med af udsigt til gevinst,
for det er let at finde vej til deres hær.
De dødelige mennesker bekymrer sig om dødelige ting,
de hjerter de bærer rundt i jordens støv, er blinde.
...(v. 73-80. *Op. Omn.* I, 66)

Og for at han skal have noget at begynde med, giver hun ham - præcis midt i digtet - den nye stjerne. Herefter tager Tycho selv over, og i en lang tale vælger han udtrykkeligt videnskaben frem for en traditionel tilværelse som adelsmand.

Mødet med musen er et tema han har hentet fra oldtidens litteratur. Med små sproglige henvisninger knyttes der en forbindelse til et bestemt digt af Ovid (*Amores* 3.1). hvor digter-jeget møder kærlighedsdigtningens og epos'ets muser, og vælger kærlighedsdigtningen. Her ser vi for første gang det

valgslægtskab med Ovid der går som en rød tråd gennem hele Tycho Brahes digteriske produktion. Han har tydeligt følt et slægtskab med ironikeren Ovid, hvortil kommer at også Ovid kunne betragtes som en adelsmand der blev digter imod familiens forventninger. Tycho må have følt det som skæbnens ironi da han mange år senere, efter sin afrejse fra Danmark måtte skrive digte "fra eksil" lige som Ovid.

Tychos store tale i digtets anden halvdel sætter polemisk adelens levevis op mod videnskaben, og hos adelen skæres alt over en kam:

...
Andre kan lide - og lad dem det - at prale af triumfer,
og tale højt med store ord i højstemt tonefald.
Eller at remse deres aner op tilbage til en fjern oprindelse,
og regne deres forfædres bedrifter til deres egen ære.
Lad andre holde af at nyde nåde hos konger og hos fyrster,
og af de rigdomme der graves op af jorden.
De plages af tom ambition og afsindigt begær efter vinding,
og efter at tage store embeder som åg på deres skuldre.
Lad bare mange andre holde af den vilde Bacchus' bægre
den ene »våde« dag efter den anden.
Lad mange andre lade sig bedåre af den milde Venus med de søde øjne,
og blive pint af flygtig kærlighed til kærlighedens vanvid.
Andre igen kan finde morskab i terninger og kortspil
og holde af at spille både tid og penge på hasard.
...(v. 163-76. *Op. Omn.* I, 68-69)

Alt dette, fra politik og administration til druk, hor og spil er når alt kommer til alt lige værdiløst, for det er alt sammen forgængeligt, det tilhører kroppen. Tycho derimod lægger vægt på ånden, han stræber mod det evige og det himmelske:

...
Mig glæder det at stige med min ånd til tordengudens bolig,
og observere stjernehimlens høje tegn.
Mig glæder det at se på himlens lysende mangfoldighed,
Guds underfulde skaberværk.
Dette er en opgave for mennesket - dette er den guddommelige lyst
der gør os lig med guderne.
...(v. 201-206. *Op. Omn.* I, 69)

Sådan bliver valget af videnskaben og fravalget af det adelige præsenteret som en nyplatonisk mystisk oplevelse, hvor den guddommelige sjæl løsriver sig fra den jordiske krop. Digtet slutter i storladne vendinger:

Men det er få, ak, alt for få, den milde gud Apollo
har skænket denne gave at beskue hvad Olympen indeholder.
For de må vende ryggen til de dødeliges gøremål
og løfte deres hoved mod det høje, op til guderne.
De lader sig ikke lure af den søde Venus og den tåbelige Bacchus' bægre,
af rigdom eller flygtig ære.
Nej, de stræber efter noget større, noget mere fornemt,
de mennesker der også har tanke for himlens guder:
med ophøjet sind at bestige ophøjede stjerner
og underlægge himlen deres intellekt.
(v. 223-32. *Op. Omn.* I, 70)

Elegien til Urania er Tychos første store digt om videnskab. Men det anslår en lang række temaer som går igen og udvikles i hans digtning mange år frem.

Først og fremmest er der selve opfattelsen af Tychos position i astronomiens historie. Allerede her i 1573 ser han sig selv som den der personlig har ansvaret for at bringe astronomien videre. Astronomiens redningsmand og nye grundlægger. Det tema går igen overalt. Et veltalende, og ganske pompøst eksempel finder vi i den "Opfordring til astronomiens dyrkere" (*Paræneticum ad Astronomiæ Cultures*) der står som indledning til *Astronomiae Instaurandae Progymnasmata*. Værket udkom som nævnt først i 1602, men trykningen blev påbegyndt allerede i Hventiden, og digtet er formentlig skrevet der.

Nu er den vej beredt som i århundreder har været ufremkommelig.
Stort slid og vældig flid har endelig ryddet den vej
ad hvilken vi kan stige op på himlens utilgængelige tinder

og trænge frem til husene i det høje, gudernes boliger,
...(v. 1-4. *Op. Omn. II, 302*)

Med stor selvfølelse erklærer Tycho her at han nu, efter års arbejde på det projekt der blev annonceret i Urania-elegien, har skabt grundlaget for fremtidens astronomi - og reddet det forarbejde hans forgængere har gjort. Billedet er at han som en anden Hercules har taget himmelkuglen på sine skuldre for at aflaste Atlas. Ellers ville hele himlen ramle:

Den skændsel må I undgå: kom til hjælp i farens stund,
og læg med mig al kraft i at bestige himlen
før i tide at lukke de sprækker der har åbnet sig,
og stive hvælvingerne af med nye bjælker.
Det er nu det skal ske, inden hele maskineriet bryder sammen!
(v. 32-36. *Op. Omn. II, 302*)

Samme tankegang finder i de nævnte portrætter der var opsat på Stjerneborg: Her optrådte alle de største astronomer, inklusive Tycho selv og hans tænkte efterfølgere.

Et andet tema der videreføres fra Urania-elegien, er det platoniske. Netop dette findes særligt udfoldet i et elegisk brev til vennen Erik Lange der blev trykt i 1584. Det er det første af den serie af digte hvormed han fejrede åbningen af sin nye trykkeri på Uraniborg. I dette digt er det kærligheden der står i centrum, kærligheden som drivkraften bag den åndelige stræben som Urania-elegien taler om - sådan som det beskrives hos den store platoniker Marsilio Ficino hundrede år før.

Kærligheden har grebet Erik. Den kødelige kærlighed, vel at mærke. Men Tycho giver ham en modgift - et *remedium amoris* som Ovid kaldte det - og råder ham til at erstatte denne kærlighed med en bedre kærlighed, den åndelige kærlighed, dvs. videnskaben. Der er kærlighed overalt i digtet. Derfor er ordet for kærlighed, *amor*, også kunstfærdigt anbragt som sidste ord i hver andet vers hele teksten igennem.

Dette er altså en ny variation over Tychos private videnskabsfilosofi, men samtidig er det en psykologisk tekst. Det handler om sublimering. Og oven i alt det kommer et tredje tema: Dette er også en slags "reklame" for Uraniborg. Det er på Uraniborg den himmelske kærlighed kan opstå i astronomi, kemi og poesi:

Og hvis du tvivler skal du blot begive dig til Uraniborg,
her vil en uvant kærlighed få tag i dig.
Og mens dén vokser vil den andens hede aftage.
Her kan du i kærlighed lære hvad kærlighed er:
Hvis du har lyst til at udforske verdens himmelske borge,
vil en utrolig kærlighed til himlen fylde dig.
Og hvis du snarere ønsker at forske i ildens kunster,
da vil stor - brændende - kærlighed opstå i ilden.
Og tror du kærligheden vil forsømme musernes yndefulde sang og dans
og Apollons kunst, som gratierne elsker?
Jeg kunne blive ved: Når denne sande, dybe kærlighed
får lov at træde til, hører den tomme op.
(v. 39-50. *Op. Omn. XV, 4*)

Et andet tema fra Urania-elegien der videreudvikles i de følgende år, er Urania-skikkelsen. I Urania-elegien var det valgsituationen der stod i centrum, men senere broderes der videre på den allegoriske historie om den landflygtige muse der kan finde et eksil hos Tycho. Det er en allegori man træffer ofte i renæssancens litteratur: Ved humanismens frembrud inviteres muserne til Italien fra oldtidens Grækenland og Rom, og efterhånden som humanismen breder sig ud over Europa, inviteres de videre til land efter land. Her i landet finder vi det fx hos latindigteren Erasmus Lætus i hans *Bucolica* (1560) om hyrdernes liv på Valby bakke - som nu skal forvandles til et musebjerg som dem i Grækenland.

Hos Tycho Brahe finder vi først og fremmest temaet i den serie den blev indledt med elegien til Erik Lange. Efter den fulgte lignende brevdigte til Jacob Ulfeldt, kongens kansler Niels Kaas, statholderen i hertugdømmerne, Henrik Rantzau, og Falk Gjøe (ikke bevaret), hvortil kommer en gravskrift over vennen Johannes Pratensis, og muligvis flere som ikke er bevaret. Alle blev trykt på Uraniborg inden for det første halve år af trykkeriets levetid. Og de fleste er dem er lige som det til Erik Lange udformet som invitationer til at komme til Hven og se institutionen:

I flere af disse tekster, tydeligst i digtet til kansleren, bliver Urania-historien til en hel lille grundlæggelsesmytologi for Uraniborg: En stor del af digtet til Kaas er lagt i munden på musen selv:

Tænk, jeg der blandt de høje guder er så elsket,
den ældste af muserne, Jupiters førstefødte,

jeg er her på jorden en landflygtig, jages hid og did,
og finder intet sted at sætte mine trætte fødder.
Til æthioperne, til inderne, araberne, Kaldæas riger,
Ægypten, grækerne, Italien,
de spanske, franske folk, til Tyskland flakker jeg omkring,
men finder ingen steder sikkerhed og ro.
(v. 45-52. *Op. Omn.* IX, 181)

Astronomien er altså i en miserabel forfatning. Ingen steder på jorden dyrkes den som den burde. Men redningsmanden findes:

Og alt det tålte jeg i lang tid indtil jeg til sidst var led og ked af det
og lidt blufærdigt klagede min nød til Jupiter i disse knappe ord:
»Jupiter, nådige far, åh, hjælp mig i min nød:
For jeg, din datter, dør med landflygtighed på jorden!
Jeg selv er uden om den ganske jord, og dog blir jeg holdt udenfor på hele jorden.
Hjælp mig så jeg, din datter, ikke skal hånes så groft!«
Med de ord holdt jeg inde og tørrede tårerne bort,
og han gav mig trøst og bad mig fatte mod:
»Vær du kun rolig, mit barn, for nok blir du forjaget
overalt hvor hede egne svides under sydens sol,
men du har ikke undersøgt hvad nordens kulde gemmer på:
Måske du stadigvæk kan finde glans og ære højt mod nord.
Der har jeg set en ung mand du kan bruge, én der kerer sig om stjernerne,
ved hans hjælp kan din ære blive genoprettet, tro du mig!
Så stor er hans hengivenhed mod dig at han var villig til at rejse væk
fra hjem og fædreland for ikke at svigte dig.
Men jeg har selv påvirket kongen over Norden,
til ikke at lade ungersvenden rejse ud af landet hvis han vil.
For jeg har sat mig for at ligesom mine helligdomme dér, i Norden,
står uantastede, skal også du, min datter dyrkes her.
For ser du ikke - du der ser den hele jord for dine øjne -
dér hvor det vandrige Danmark betragter den nordlige Pol,
at dette land har en begyndelse til noget holdbart
- selvom det lille Hven, midt i det snævre stræde, kun er som en lille prik.
Nok er den ganske lille, men alligevel skal din berømmelse fra den snart vokse
og blive større end hvad sydens lande har præsteret.«
(v. 65-90. *Op. Omn.* IX, 182)

Jupiters "helligdomme" er kirken. Tycho Brahe skal sikre astronomiens overlevelse på samme måde som Christian III og Frederik II i egen opfattelse havde skabt et sikkert hjem for den rette, protestantiske, kirke. Og musens, dvs. astronomiens nye hjem findes altså på Hven. Den tankegang - eller altså om man vil, mytologi - udvikles grundigt på Uraniborg. Alene navnet, som i de første år var Uranienborg, viser det. Uranienborg betyder "Uranias borg". Først senere i institutionens liv, da mytologien gled mere i baggrunden, gik man over til formen Uraniborg, "himmelborgen".

Som musens hjem måtte slottet være en parallel til de bjerge muserne holdt til på i den antikke mytologi. I Grækenland boede muserne med deres leder Apollon på bjergene Helikon og Parnassos. På Helikon sprang inspirationens kilde Hippokrene på det sted hvor den vingede hest Pegasus havde sat af med sin hov. Det er derfor intet tilfælde at Uraniborgs vindfløj var en Pegasus, og at der lodret under den, i husets midte, stod en rislende fontæne. Uraniborg var Helikon - og det nærliggende, delvis underjordiske observatorium Stjerneborg var udtrykkelig udformet med sine mange toppe som et nyt Parnassos. På Stjerneborg sad en versindskrift der på en måde bandt den sidste sløjfe i den mytologiske indpakning:

Da Urania oppe fra himlen så disse jordiske huler,
udbrød hun: "hvilken ny kunst skal nu dyrkes dybt under jorden?"
Hun lod sig dale ned og trådte ind: "Hvad nytter det at skjule himlens stjerner?"
udbrød hun atter. "Tænk, nu flyver jorden op til mine helligdomme!
Her dybt i jordens skød afsløres alt hvad himlen holder for sig selv.
For dette skjulte sted kan ingen stjerner holdes skjult.
Hvad formål har den så umådelige afstand op til himlen,
og hvorfor skal jeg dreje himlen rundt på disse mange hemmelige hjul,
hvis uanselige grotter kan nå helt op i mine knejsende teatre,
og jordens dyb er vejen op til himlens stjerner?"
(*Op. Omn.* VI, 273)

Her er Uranias lærling selv blevet mesteren der kan forbavse sin gamle læremester.

Disse ophøjede omgivelser, hvor poesien indgik i et omhyggeligt gennemtænkt udsmykningsprogram, dannede baggrund for et sofistikeret renæssancemiljø. Et på en gang lærd og aristokratisk miljø der kan minde om de samtidige italienske akademier, hvor adelige og akademikere sammen dyrkede kunst og videnskab under regulerede former. Noget tyder på at man på Uraniborg, lige som på mange akademier, gav hinanden mytologiske navne. Tycho selv omtales flere steder som "Apollo" - hvilket jo stemmer smukt med hans position som musernes leder på Helikon.

Og i stedets kultiverede liv indtog latindigtningen en central plads. Der var vers-indskrifter alle vegne. Det hørte til den selskabelige underholdning at skrive epigrammer, som i visse tilfælde blev sat op på døre eller vægge til minde om en god dag eller et fornemt besøg. Den slags kendes af omtale fra Tychos korrespondance, og enkelte eksempler, skrevet af så fornemme gæster som den skotske konge, James II, og hans kansler, er bevaret i en notesbog, der må have tilhørt en af Tychos elever på Hven.

Blandt de mere private digte finder vi også Tychos største og mest ambitiøse digt, brevet fra Urania til Titan, *Urania Titani*. "Urania" og "Titan" er navne af samme type som Tychos "Apollo". Det drejer sig om hhv. Tychos søster Sophie og hendes forlovede Erik Lange. Sophie var på dette tidspunkt (1594) enke, hvilket gav hende gode muligheder for at dyrke sine, for en kvinde, yderst usædvanlige interesser. Hun var levende optaget af astrologi og paracelsisk kemi, foruden mere konventionelle hobbyer som slægtshistorie og havedyrkning. Og det er tydeligt at Tycho troede på hendes evner og støttede hende i arbejdet. I 1590'erne opholdt hun sig meget på Hven, og der var formentlig her hun mødte Erik Lange, der også hørte til miljøet. Hans altopslugende interesse var alkymi, i betydningen guldmagerkunst.

I 1594 da digtet blev skrevet, havde Erik Lange forladt landet på flugt fra sine kreditorer, og Sophie sad tilbage i Skåne og ventede. For en latindigter, og ikke mindst for en ovidianer som Tycho, er dette indlysende stof til en "heriode", en genre som Ovid har grundlagt: elegiske breve fra forladte heltinder ("heroinder") til deres fjerne elskede.

Tycho Brahes 600 vers lange heroide begynder i et festfyrværkeri af ovidiansk retorik:

Det brev du har i hånden nu, min Titan, kommer fra Urania.
Hun ønsker ikke at få skriftligt svar - men dig tilbage!
Du har sendt mange breve - og det håber jeg blir ved -
men når jeg savner dig, hvad nytter så papir?
Du holdes borte af din videnskab, der er misundelig på mine ønsker.
Gid Hermes, ja gid hele din kemi dog havde mindre magt!
Din videnskab er tom, og efterlader pungen tom for penge
- og også jeg er efterladt, min ægteseng er tom på grund af den!
(v. 5-12. *Op. Omn.* IX, 193)

Alkymien er Uranias rival, og den er det ganske konkret. Der er tale om et for sin tid usædvanlig sanseligt digt:

Når du med møje ånder i den ækle røg
fra både kullet og det stof du gør forsøg med,
føles det så ikke som om dit stakkels sarte bryst udpines?
det bryst der egner sig langt bedre til at hvile imod mit.
Jeg taler af erfaring nu. Jeg kender selv til alt det ubehagelige
som dine kul og dine mange stoffer kan forvolde.
Hvor ofte blir dit ansigt ikke svinet til og dine læber,
de søde læber som jo burde være mine helt alene.
Og ofte får du blå og gule mærker over hele kroppen,
hvor huden før var blød og hvid som urørt sne.
(v. 25-34. *Op. Omn.* IX, 193-94)

Herfra udvikler digtet sig i første omgang til en kamp, Uranias kamp mod alkymien, som på samme tid er en satire over visse alkymisters ledeløse argumentationsform. Hun foretager sin egen private, bevidst fordrejede tolkning af centrale alkymistiske teorier og tekster. Alting passer hvis man hugger en hæl og klipper en tå: At finde de vises sten er ifølge alkymisterne en proces der svarer til skabelsen af et lille barn. Ergo kan Titan allerbedst fremstille de vises sten ved at komme hjem og lave et barn med hende i hendes kemiske lysthus i herregårdshaven!

Min Titan, du skal blot begive dig hjem til fædrelandet,
(gid blæst og vind vil støtte mig i mine ønsker!)
og når du kommer hjem og træder ind i den velkendte æblehave,
da vil du se hvor velegnet et sted det er for netop dig og mig.
Hér kan du håbe på men kun hvis vi forener vores kræfter
at guldfremstillings-kunstens hemmelige værk kan gennemføres.

(v. 217-22. *Op. Omn. IX*, 198)

Herfra fortsætter hun over i astrologien, hvor hun gennemgår både Titans og sit eget horoskop i forsøg på at finde tegn på forestående genforening og ægteskab. Og var det ikke klart i det kemiske afsnit, bliver det det her: Det opgør Uranias udkæmper, er ikke kun en kamp mod ydre fjender, men i endnu højere grad en kamp mod hendes egen tvivl. Det alkymistiske afsnit var en studie i videnskabelige tilsnigelser, det astrologiske bliver en stadig jagt efter det der passer i Uranias kram. Led for led viser Titans horoskop sig at pege i den forkerte retning, mod utroskab og upålidelighed. Men led for led skyder hun de negative tegn til side og søger videre indtil hun endelig finder et enkelt positivt træk som hun kan bygge videre på - og så er alle de negative glemt.

Horoskopet bliver det konkrete udtryk for Uranias egen indre tvivl, som må modsiges og undertrykkes. Og til tider kommer denne indre stemme også direkte til udtryk i henvisninger til af hvad "de andre" siger:

Tro mig, en anden har fanget ham ind i sin kærligheds net
- han spørger måske sig selv hvem den Urania er, og hvor hun kommer fra!

Ja, sådan siger de, men nej, de taler kun for døde ører:

Min kærlighed står fast og gør mig både blind og døv!

(v. 273-76. *Op. Omn. IX*, 199)

Men "blind og døv" over for hvad, må man uvægerligt spørge. Ironikeren Tycho Brahe fornægter sig ikke.

I digtets slutning er det den konkrete virkelighed der trænger sig på. Urania har hørt at en af deres fælles venner er død, men erklærer at hun ikke tror det. Få vers senere får hun klar besked: han er død. Og uden at det siges direkte bliver denne erkendelse, at frygten kan vise sig at være sand, en akut trussel mod hendes møjsommeligt opbyggede håb. Først i sidste øjeblik får hun mandet sig op til en håbefuldst slutning:

Nu tvinger sorgen - denne endnu større sorg - mig til at lægge pennen.

Hvor gerne jeg end ville kan jeg ikke skrive mere.

Men når engang du er her selv, når vi forenes bliver til én

da vil jeg sige meget åbent som jeg nu fortier.

Da skal du genfortælle alt det onde du har måttet udstå,

mens jeg fortæller dig om mine pinsler det kan måske lindre.

Her kan jeg bare ønske dig alt vel, så du kan komme velbeholden hjem til mig.

Min Titan, evigt elskede, farvel!

(v. 597-604. *Op. Omn. IX*, 207)

Under hele digtet ligger det litterære forbillede, Ovids heroider, som nærværende mod- og medbillede. Ved hjælp af verbale lån og referencer henvises der digtet igennem til de tilsvarende breve hos Ovid. Den gennemgående parallel er Ovids første heroide, brevet fra Penelope til Odysseus. Uranias indledende beskrivelse af Titans kamp med alkymien bygger nøje, og elegant, på Penelopes ord om den trojanske krig - osv. Det er en positiv reference: Penelope måtte vente længe, men Odysseus kom til sidst. Samtidig er det et signal om at i det mindste Urania er usvigeligt trofast som Penelope var det. Men når tvivlen dukker op hos Urania - bevidst eller ubevidst - er det også en anden Ovidtekst der dukker op som substrat: Det er den anden heroide, Phyllis' brev til den troløse Demophoon. Og Phyllis er den på en gang rasende og fortvivlede pige der har erkendt at hendes elskede har svigtet hende. For samtidens læsere har disse referencer fungeret som en ironisk basstemme under Uranias egen håbefulde overstemme og tvivlplagede understemme.

Urania Titani er et psykologisk portræt uden sidestykke i samtidens danske litteratur, det være sig på dansk eller på latin. Samtidig er det en kærlighedsskildring som ligger langt fra hvad man ellers finder i 1500-tallets Danmark. Her er ikke tale om traditionel ægteskabelig kærlighed, men om forelskelse mellem to selvstændige mennesker. Og der lægges ikke skjul på at det er et seksuelt forhold. Det centrale for Urania er følelsernes ægthed, ikke sociale formalia af nogen art. Det siges eksplicit at hun har valgt kærligheden til Titan trods modstand fra familien:

"Hvis du nu ikke," siger de, "så håbløst var forelsket i den Titan,
så kunne du bestemt have haft en rigere og mere magtfuld mand."

Men hvis der overhovedet er fornuft i kærligheden,

så kan jeg ikke tro at det er ufornuftigt af mig at jeg elsker dig.

Jeg stræber ikke efter rigdomme og verdslig hæder,

jeg stiler ikke mod at falde i en højt placeret herres smag,

for din person alene er mig kærere

end alle verdens herregårde, embeder og formuer tilsammen.

(v. 507-14. *Op. Omn. IX*, 205)

Urania har en anden "fornuft", eller skulle man sige en anden moral end sine brødre - bortset fra Apollo, dvs.

Tycho, som til fulde forstår hende. På karakteristisk ironisk facon udtrykker Tycho her sin solidaritet med søsteren ved at lade *hende* rose *ham*. Og særlig bagvendt bliver det af at Uranias oprør mod familiens konventioner har klare mindelse om hans eget oprør, som det kom til udtryk i elegien til Urania. *Urania Titani* er et udtryk for solidariteten mellem to søskende der hver på sin måde havde brudt med familiekonventionerne.

Interessant nok har vi også Sophies egne ord om disse familiekonflikter bevaret, nemlig i et lang brev som hun otte år senere skrev til sin søster Margrete. På det tidspunkt havde Sophie opgivet at vente på Erik og var rejst ned til ham i stedet. Da hun skrev brevet, var de lige blevet gift i Eckernförde i Slesvig, hvor de levede sammen i yderste fattigdom. Brevet viser hvordan hun stædigt afviser familiens pukken på konventionerne og forsøg på at tvinge hende tilbage i folden med økonomisk pression. Og her er netop den nylig afdøde Tycho den eneste hun har noget pænt at sige om.

Erik Lange kom aldrig hjem til Danmark. Efter hans død flyttede Sophie ind i et hus i Helsingør, hvor hun boede de sidste mange år af sit liv.

Af form er *Urania Titani*, som så mange andre af Tycho Brahes digte, et brev på vers. Og formentlig har det faktisk været sendt til Erik Lange som er rigtigt brev. Sådan fremstår det i det bevarede håndskrift, nu på Nationalbiblioteket i Wien. Derfor er det også udstyret med fire vers indledning og fire vers afslutning, der skal svare til hhv. udskriften med adressen og dateringen ved brevets slutning. Set på den måde er der vel tale om en privat henvendelse, en direkte opfordring til Erik Lange om at komme hjem og bevise at Sophies frygt er ubegrundet. Men samtidig har det fungeret som litterær underholdning i miljøet omkring Uraniborg. Vi ved at Tycho sendte en kopi til en skotsk kollega der intet kan have vidst om den konkrete baggrund. Digtet blev ikke trykt, og slet ikke frigivet til salg hos boghandlerne. Men det blev distribueret på en måde som forfatteren nogenlunde kunne styre.

Noget lignende gælder formodentlig stort set alle de digte der ikke indgår i de videnskabelige publikationer, også separattrykkene fra 1584-85, der næppe har været trykt i større oplag. Og det gælder bestemt det sidste større digt fra Tychos hånd, elegien til Danmark (*Ad Daniam Elegia*). Dette digt blev skrevet på Wandenburg i Holsten i anledning af at Tycho om aftenen d. 21. oktober 1597 endelig kunne genoptage sine observationer efter afrejsen fra Danmark. På dette sted i observationsprotokollen har Tycho indført en kort rapport om baggrunden for bortrejsen fra Danmark, fulgt af elegien.

Digtet er rettet til det utaknemmelige fædreland. Tonen er bitter og sarkastisk - og selvretfærdig:

Danmark, hvad har jeg dog gjort? Hvordan jeg har fornærmet dig, mit fædreland,
så meget at du ikke er mig venligt stemt?

Den skade jeg skal klandres for at have forvoldt dig, er velsagtens
at du på grund af mig nu har et større navn i denne verden!

Fortæl mig lige: hvem har før gjort dig så mange og så store tjenester,
og gjort så meget for at hæve din berømmelse til himlen?

Hvem gør det fremover? Hvem skal få rede på de skatte jeg har efterladt,
og bruge dem til det de er beregnet til?

(v. 1-8. *Op. Omn.* IX, 208-9)

I den skildring af Tychos indsats der følger, indgår alle de nu velkendte temaer: Himlen der er ved at falde sammen og Tycho som den nye Hercules, osv. Men hertil kommer et mere personligt opgør med de kræfter der har modarbejdet ham derhjemme. Ingen personer nævnes, men det bliver klart at han tænker på en eller flere konkrete fjender. Kongen selv er ikke den skyldige. Endelig hylder han Henrik Rantzau, der har givet ham husly.

Tycho fortæller selv at en afskrift af denne elegi lå fremme hos Henrik Rantzau, hvor Christian IV ved et tilfælde faldt over det. Kongen læste længe, men sagde intet. Det er tydeligt at Tycho Brahe lagde stor vægt på latinpoesien som propagandaredskab. I samme periode udfoldede han også store anstrengelser for at få andre digtere, bl.a. tyskeren Martin Brasch og den danske adelsmand Holger Rosenkrantz, til at støtte ham med digte. I sin iver er det lige ved at han skriver digtene for dem. De får detaljerede anvisninger på både form og indhold. Allerhelst skal de trække hans egen gamle mytologi frem og skildre Urania som hjemløs på ny!

Latindigtningen med dens retorik og dens allegoriske muligheder var livet igennem et vigtigt udtryksmiddel for Tycho Brahe, såvel officielt som privat. Netop de faste former og de stadige referencer til klassiske forbilleder gav ham muligheder som andre genrer ikke gav. Ikke mindst kunne han her udtrykke følelser og holdninger som dårligt kunne formuleres i andre sammenhænge. Det gælder selvfølgelig i de videnskabelige digte, det gælder bruddene med adelens konventioner i elegien til Urania og i *Urania Titani*, det gælder vreden og bitterheden i elegien til Danmark, og det gælder erotikken i *Urania Titani*.

Tekstoverlevering

Det er karakteristisk for Tycho Brahes latindigtning at teksterne ikke er overleveret samlet. Intet tyder på at han selv på noget tidspunkt overvejede at udgive sine digte samlet, eller overhovedet samle dem sammen til eget brug. De har indgået i hver sin konkrete sammenhæng, og derfor er de også overleveret hver for sig, og ad vidt forskellige kanaler. En del blev trykt, enten som del af de videnskabelige publikationer eller separat. Andre findes stadig i manuskriptform blandt hans egne papirer på Nationalbiblioteket i Wien. Atter andre kendes kun fra senere afskrifter, specielt er en række af dem bevaret i de tidligste Tycho Brahe-biografier fra 16- og 1700-tallet.

Forfatterskabets efterliv

I modsætning til de videnskabelige arbejder, der omgående fik en central plads i den astronomiske faglitteratur, har Tycho Brahes digtning ikke tiltrukket sig megen opmærksomhed før den nyeste tid. Biografer som Gassendi i 1600-tallet og Jacob Langebek har indsamlet digte sammen med andre arkivalier og citeret dem i deres biografiske arbejder. Men litterære undersøgelser er der ikke tale om.

Først digteren J.L. Heiberg beskæftigede sig med Tycho Brahes poesi i egen ret. I 300-året for Tycho Brahes fødsel, 1846, publicerede han en elegant oversættelse af *Urania Titani*, som dog har sine mangler p.g.a. oversætterens utilstrækkelige viden om alkymi og astrologi. På Heibergs tid opfattede man digtet som skrevet af Sophie Brahe selv. F.R. Friis, der i 1875 udgav teksten fra det oprindelige manuskript i Wien, vidste at dette ikke kunne være tilfældet eftersom Sophie ikke kunne latin, men mente at det måtte bygge på et dansk forlæg af Sophie Brahe. Først Oluf Friis i *Den danske Litteraturs Historie* (1937 ff, samlet: 1945, s. 449 f) slog fast at der var tale om et selvstændigt værk af Tycho Brahe.

Ud over *Urania Titani* har elegien til Danmark været det bedst kendte digt. Også det blev gendigtet af Heiberg, i en meget fri gengivelse. En egentlig oversættelse blev lavet af H. Holten-Bechtolsheim i *Dansk Tidsskrift* 1904.

Det vigtigste grundlag for et nærmere studium af digtene blev skabt med udgivelsen af Tycho Brahes samlede værker (*Opera Omnia*), der udkom i 15 bind mellem 1913 og 1929, udgivet af J.L.E. Dreyer. Den første litterære undersøgelse af Tycho Brahes digtning (stadig kun *Urania Titani*) findes i Oluf Friis' litteraturhistorie. En mere omfattende forskning er kommet med de seneste årtiers voksende interesse for nylatinsk litteratur. Den startede med Minna Skaftes Jensens og Karsten Friis-Jensens behandling i *Dansk Litteraturhistorie* II, 1984, og er især fortsat af undertegnede.

Bibliografi

[Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi](#)

- [Tycho Brahes trykte værker](#)
- [Samlede værker](#)
- [Tekstudgaver og oversættelser](#)
- [Bibliografiske oversigter](#)
- [Monografier om Tycho Brahes liv og værk](#)
- [Behandlinger af Tycho Brahes latinske poesi](#)
- [Bogtrykkeriet på Hven](#)
- [Tycho Brahes død](#)

Tycho Brahes trykte værker

Fratri gemello, mortuo in utero. København (Mads Vingaard) 1572. [Digt om dødfødt tvillingebror.]

De nova et nullius aevi prius visa stella. København (Lorentz Benedikt) 1573. [Om den nye stjerne.]

. Et generis et ingenii nobilitate juveni claro Erico Lange, Uraniborg 1584. [Digt til Erik Lange, kun bevaret i afskrift.]

Epitaphium clarissimo et omnigena eruditione vituteque ornatissimo viro D. Johanni Pratensi Aarusiensi ... Uraniborg 1584. [Epitafium over Johannes Pratensis.]

Nobilitate ingenii generisque viro in primis conspicuo D. Jacobo Ulfeldio, ... Uraniborg 1584. [Digt til Jacob Ulfeldt.]

[Digt til Falk Gjøe, 1584. Tabt]

Doctissimo et humanissimo viro, domino Johanni Francisco Ripensi, ... [Epitafium over Hans Frandsen, formentlig trykt 1585, kun bevaret i afskrift]

Tycho Brahe - Forfatterportræt skrevet af Peter Zeeberg

Nobilissimo et amplissimo viro, sapientia, eruditione inprimis excellenti, D. Henrico Ranzovio, ... Uraniborg 1585. [Digt til Heinrich Rantzau.]

Magnifico, amplissimo nobilissimoque viro, sapientia, doctrina, omnimodaque virtute praeeminenti, D. Nicolao Kaas, ... Uraniborg 1585. [Digt til Niels Kaas.]

De mundi aetherei recentioribus phaenomenis. Uraniborg 1588.

Epistolæ Astronomicæ. Uraniborg 1596.

Astronomiae Instauratae Mechanica. Wandsbeck (Phil. v. Ohr) 1598.

. Uraniborg og Prag 1602.

Samlede værker

Tychonis Brahe Dani opera omnia, edd. J.L.E. Dreyer & Joh. Ræder, vols. I-XV (København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 1913-29).

Tekstudgaver og oversættelser

Astronomiae Instauratae Mechanica:

Astronomiae Instauratae Mechanica. Wandesburg 1598. (Impression anastaltique). (Bruxelles) (1969).

Tycho Brahe: *Mécanique de l'astronomie rénovée.* trad. ... du latin en français, avec un avertissement et des notes par Jean Peyroux. Paris [1980].

Tycho Brahe's Description of his Instruments and Scientific Work as given in Astronomiae Instauratae Mechanica ... Translated and edited by Hans Ræder, Elis Strömngren and Bengt Strömngren. København (Det kgl. danske Videnskabernes Selskab) 1946. [Engelsk oversættelse].

- Samme bog er oversat til dansk af samme oversættere i en række artikler i *Nordisk Astronomisk Tidsskrift* 1948-1955. Disse er med supplementer af Helle Damgaard Andersen tilgængelige på [Det Kongelige Biblioteks hjemmeside](#).

Tycho Brahe: *Instruments of the renewed astronomy = Astronomiae instauratae mechanica.* English translation (Ræder et al. 1946) revised and commented by Alena Hadravova, Petr. Hadrava and Jole R. Shackelford. [m. faksimile] (Clavis monumentorum litterarum (Regnum Bohemiae) 2, Facsimilia - Translationes I), Prag 1996.

Astronomiae instauratae progymnasmata:

Tychonis Brahe Astronomiae instauratae progymnasmata : Quorum haec prima pars de restitutione motuum solis et lunae stellarumque inerrantium tractat, et praeterea de admirandâ nova stella anno 1572 exortâ luculenter agit : Pragae Bohemiae 1602. (Bruxelles) (1969).

Tycho Brahe: *Astronomiae instauratae progymnasmata = (Exercices de l'astronomie rénovée)* trad. pour la première fois du Latin en Français, avec des notes, par Jean Peyroux Paris [1982-].

De Disciplinis Mathematicis

Tycho Brahe: *De disciplinis mathematicis oratio ... 1574 ...* Studio & opera Cunradi Aslaci. København (Waldkirch) 1610.

Tycho Brahe: *Tale om Matematikken (Oratio de Disciplinis Mathematicis)* er oversat af Anne Luise Paldam og Ole Meyer, i *Samlerens antologi af nordisk litteratur* 3, 1525-1700 (1984).

De Nova Stella:

Tychonis Brahe operum primitias De nova stella, summi civis memor edidit Regia Societas Scientiarum Danica ... Hauniae 1901. [Bogen om den nye stjerne udgivet v. F.R. Friis.]

De nova et nullius ævi memoria prius visa stella, iam pridem anno à nota Christo 1572. 1573. (Bruxelles) (1969).

Danskeren Tyge Brahe's matematiske Betragtning over den ny og aldrig nogensinde før sete Stjerne, nylig for første Gang observeret i November Anno 1572 e. Kr. Kbh., 1573. Oversat af Otto Gelsted under

Tycho Brahe - Forfatterportræt skrevet af Peter Zeeberg

Medvirkning af Thøger Larsen. Med Efterskrift af Harald Mortensen. Lemvig, 1923. [Særtryk af *Atlantis* I, 1923]

Horoskop for Christian IV.

[Oversat til dansk af Søren Porsborg i:] Erik Michael m.fl.: *Astrologiens idé*. København 1995.

Indskrifter:

Nathan Chytræus: *Variorum in Europa itinerum deliciae*. Herborn 1594. [Indskrifterne på Uraniborg].

P.J. Resen: *Inscriptiones Haffnienses*. København 1668. [Indskrifterne på Uraniborg].

Tysk skrift om kometen 1577:

Tycho Brahes lille skrift om kometen 1577 i dansk version [med indledning og kommentarer] ved Jørgen Brager og Niels Henningsen Kbh. 1986.

Tycho Brahe: *German treatise on the comet of 1577*; ed. and transl. by J. R. Christianson. Decorah, Iowa 1975.

Digte:

F.R. Friis: Breve og Aktstykker angaaende Tyge Brahe og hans Slægtninge. København 1875. [Heri også udgave af *Urania Titani*]

J.L. Heiberg: "Sophie Brahe. En Hverdags-Historie fra det 16de og 17de Aarhundrede." *Urania. Aarbog for 1846*. 171-240. [Indeholder metrisk oversættelse af store dele af *Urania Titani*].

Peter Zeeberg: *Tycho Brahes "Urania Titani". Et digt om Sophie Brahe* (= Renæssancestudier 7) København (Museum Tusulanums Forlag) 1994. [Tekst, oversættelse, kommentar og indledning].

En række oversættelser til svensk af Tycho Brahes digte findes i Vilhelm Norlinds oversættelse af Gassendis Tycho Brahe-biografi, 1951, se nedenfor.

Bibliografiske oversigter

John R. Christianson: "Tycho Brahe in Scandinavian Scholarship." *History of Science* XXXVI, 1998, 467-84.

Victor E. Thoren: "Tycho Brahe, Past and Future Research." *History of Science* XI, 1973, 270-282.

Monografier om Tycho Brahes liv og værk

John Robert Christianson: *On Tycho's Island. Tycho Brahe and his Assistants, 1570-1601*. Cambridge (Cambridge University Press) 2000.

J.L.E. Dreyer: *Tycho Brahe. A Picture of Scientific Life and Work in the Sixteenth Century*. Edinburgh 1890.

F.R. Friis: *Tyge Brahe. En historisk Fremstilling efter trykte og utrykte Kilder*. København 1871.

Pierre Gassendi: *Tychonis Brahe, Equitis Dani, Astronomorum Coryphaei, Vita*. Haag 1655. [Svensk oversættelse, se Norlind 1951, nedenfor. Fransk overs. v. Jean Peyroux. Paris 1996]

Jacob Langebek: "Rare og utrykte Efterretninger om Tyge Brahe." *Danske Magazin* 2, 1746, 161-371.

Wilhelm Norlind: *Tycho Brahe, mannen och verket. Efter Gassendi översatt med kommentar*. Lund 1951.

Wilhelm Norlind: *Tycho Brahe, en levnadsteckning med nya bidrag belysande hans liv och verk*. (= Skånsk senmedeltid och renässans, 8) Lund 1970.

Victor E. Thoren: *The Lord of Uraniborg. A Biography of Tycho Brahe*. Cambridge (Cambridge University Press) 1990.

Alex Wittendorff: *Tyge Brahe*. København 1994.

Behandlinger af Tycho Brahes latinske poesi

Peter Brask, Karsten Friis-Jensen og Minna Skaftte Jensen in *Dansk litteraturhistorie*, Vol. 2. København

Tycho Brahe - Forfatterportræt skrevet af Peter Zeeberg

(Gyldendal) 1984. 404-412, 464-65, 507-10.

Georg Ellinger: "Tycho de Brahe als lateinischer Dichter." *Festgabe ... Max Herrmann*. Berlin 1935.

Oluf Friis: *Den danske Litteraturs Historie*. København 1937 ff (samlet udg.: 1945) s. 449 f.

Minna Skafte Jensen: "Kærlighedens alkymi. Tycho Brahe 'Urania Titani'." *Læsninger i dansk litteratur. I: 1200-1820*. Red. Povl Schmidt m.fl. Odense (Odense Universitetsforlag) 1998. 80-93.

Peter Zeeberg: "Kemi og Kærlighed - Naturvidenskab i Tycho Brahes latindigtning." *Litteratur og lærdom. Dansk-svenske nylatindage, April 1985*. (= Renæssancestudier 1) København (Museum Tusulanums Forlag) 1987, 149-161.

Peter Zeeberg: "Amor på Hven - Tycho Brahes digt til Erik Lange." *Renæssancen. Dansk - europæisk - globalt*. Ed. Minna Skafte Jensen og Marianne Pade. (= Renæssancestudier 2). København (Museum Tusulanums Forlag) 1988, 161-181.

Peter Zeeberg: "Adel og Lærdom hos Tycho Brahe." *Latin og Nationalsprog i Norden*. Red. Marianne Alenius, Birger Bergh og Karsten Friis-Jensen. (= Renæssancestudier 5) København (Museum Tusulanums Forlag) 1991, 21-31.

Peter Zeeberg: "Science versus secular life, a central theme in the Latin poems of Tycho Brahe." *Acta conventus neo-Latini Torontoniensis*. Ed. A. Dalzell, C. Fantazzi & R. J. Schoeck. Binghamton 1991. 831-38.

Peter Zeeberg: *Den praktiske Muse. Tycho Brahes brug af latindigtningen*. (= Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning, nr. 321). København 1993 (Museum Tusulanums Forlag). 55 s.

Peter Zeeberg: *Tycho Brahes "Urania Titani". Et digt om Sophie Brahe*. (= Renæssancestudier 7). København (Museum Tusulanums Forlag) 1994.

Peter Zeeberg: "Alchemy, astrology, and Ovid. A love poem by Tycho Brahe." *Acta Conventus neo-Latini Hafniensis*, ed. Rhoda Schnur et. al. (*Medieval and Renaissance Texts and Studies* 120). Binghamton, NY 1994, 997-1008.

Peter Zeeberg: "Neo-Latin poetry in its social context. Some statistics and some examples from sixteenth century Denmark." *Mare Balticum - Mare Nostrum, Latin in the Countries of the Baltic Sea (1500-1800)*. (*Annales Academiæ Scientiarum Fennicæ B* 274). Jyveskylä 1994, 9-21.

Peter Zeeberg: "The Inscriptions at Tycho Brahe's Uraniborg." *A History of Nordic Neo-Latin Literature*, ed. Minna Skafte Jensen. Odense (Odense University Press) 1995, 251-266.

Peter Zeeberg: "En muse finder sit hjem. Tycho Brahe set med hans egne øjne." *Tycho Brahe, Stjärnornas Herre*. Landskrona 1996, 67-78.

Peter Zeeberg: "Renæssancen på Hven." *Renässans för Skåne 1999*. Ed. Camilla Sjöstrand. Tomelilla 1998, 204-209.

Bogtrykkeriet på Hven

Lauritz Nielsen: "Tycho Brahes Bogtrykkeri paa Hveen", *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen*, årg. VIII, 1921, (Uppsala/Stockholm 1921), s. 175-214.

Tycho Brahes død

Claus Thykier: "Dødsårsagen." *Skalk* 1, 2001, 12-14.